



ԺԴ ՏԱՐԻ, ԹԻԻ 5.

1856

ՄԱՐՏ 1.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Ազգն է քարոյական մարդ: (Տես Հտ. ԺԲ, երես 257)

Բայց մենք հիմա այս զազգն արհա-
մարհելու հիւանդութեանն ալ տեսակ-
ները հասկըցընելէն ետեւ, անցնինք
ազգին անդամոցը երրորդ հիւանդու-
թեանը վրայ խօսելու, անոր ալ փա-
սակարութիւնները ցուցընելով. և այս
է Անճի իւր շահն ու հանգիստը Բայն
հոգալ նաեւ ազգին փառքը: Ի՞մէն ազ-
գաց մէջ, ինչպէս մեր ազգին մէջն ալ
կը գտնուին շատեր, որոնք թէպէտ ազ-
գերնին կը ճանչնան, և չեն արհամար-
հեր, այլ մանաւանդ ազգին յառաջա-
դիմութիւնը կ'ուզեն, և երբ կը լսեն՝
կ'ուրախանան, բայց իրենք մտքերնին
դրած են որ իրենք ինքզինքնին պէտք
է հոգան. ուստի իրենց շահուն կամ
հանգստեան փնաս մը ըլլալու նշան մը
երբ տեսնեն, այն ատենը միայն կը սկը-
սին ջանալ շիտակ կամ ծուռ ճամբով
առջէն առնելու: Ի՞նչիւր գուրս ամե-
նեւին բանի մը խառնուիլ չեն ուզեր.
առանց իրենց առանձին շահու յոյս մը

ունենալու՝ ազգին օգտին համար ամե-
նեւին բանի մը ձեռք չեն զարներ. կ'ը-
սեն ալ համարձակ՝ թէ կ'ուզենք որ
ազգերնին պայծառանայ, բայց մենք
հազիւ զմեզ հոգալու կը բաւենք: Եւ
կարծեն ալ թէ այս ըրածնին արդա-
րութիւն է. անոր համար կը պարծե-
նան ալ ըսելով՝ թէ իրենք զգոյշ մար-
դիկ են, իրենց բանը գիտեն, և ու-
րիշի գործոց չեն խառնուիր: (Բայց այս
խօսքս այն բարեբարոյ անձանց հա-
մար չէ, որոնք թէպէտ պատրաստ են
ձեռքերնէն եկած օգնութիւնը ազգին
ընելու, սակայն անօգուտ՝ մանաւանդ
թէ փնասակար խռովութեւն վէճերու
մէջ չեն ուզեր խառնուիլ): Ուստի այս
սխալ գաղափարը աւելի փնասակար կ'ը-
լայ այն պատճառաւ, որ այս հիւանդու-
թեանն բռնուողները իրենք զիրենք ճշ-
մարիտ ազգասիրաց կարգը կը սեպեն, և
ըրածնին մեծ խոհեմութիւն կը կարծեն՝
որ աշխարհքին շփոթութիւններէն հե-

ուութաշուած իրենք իրենց հանգիստը կը հոգան :

Եւս հիւանդութիւնը առաջ կու գայ մի միայն չճանչնալէն՝ թէ ազգն է բարոյական մարդ , առանձին մարդէ մը շատ կատարեալ , շատ պատուաւոր և շատ բանի կարող : Եւ այս ազգին ինչ ըլլալուն վրայ շիտակ գաղափար չունենալը շատ մեծ սխալմանց մէջ կը ձգէ նաև զառաքինի մարդը . որովհետեւ այն մտածմունքը , խօսքերն ու գործքերը , որ ըստ ինքեան արդարակրօով , ուղղախոհ , խաղաղասէր և խոհական մտքէ առաջ կու գան , նոյն մտածմունքը , խօսքերն ու գործքերը կը դառնան կ'ըլլան նոյն առաքինի անձին վրայ մէյմէկ մեծամեծ սխալմունքներ՝ փաստակար անձին և ազգին . վասն զի զազգը իրմէն օտար սեպելով՝ թէպէտ ինքն ամենուն բարիքը կ'ուզէ և ձեռքէն եկած աղէկութիւնը ամենուն կ'ընէ , բայց ազգին գործքը իրմէն դուրս և իրեն կարողութենէն վեր համարելով , իրեն վերաբերեալ չեղած բանի մէջ չխառնուիր , խուլ և շփոթ պատճառող գործոց մէջ չմտնէ . և որչափ որ ասոնցմէ հեռու կը կենայ , այնչափ ալ մեծ հոգ կը ցուցնէ իր անձին և իրեններուն վրայ , մտադիր ըլլալով որ իր պարտքէն չպակսի , իր վախճանին ծառայէ , ու յամենայնի կատարեալ ըլլայ : Երդ ենթադրենք որ կարելի ըլլար թէ այսպիսի առաքինի անձ մը իր անդամներէն մէկ քանին չճանչնար , ու երբ անոնք սկսէին հիւանդանալ , վէրքեր դուրս հանել , ու խնամքի կարօտ ըլլալ , ինքը զանոնք օտար իրմէ կարծելով և ինքզինքն անկարող անոնց հիւանդութեանցը , վիրացը դարման մը ընելու՝ միայն սրտանց ցաւէր թէ ինչու այն անդամները այս և այն հիւանդութիւններն ունեցան . և այսպէս ցաւելէն զատ ամենեւին ուրիշ հոգ մը չցուցնէր անոնց վրայ , այլ թողուր որ տանջուին . թէպէտ և ինքն ալ անոնց պատճառաւ ցաւ իմանար , բայց Ինչ ընեմ , ինծի չիյնար զանոնք հոգալ ըսելով՝ անհոգ կենար : Յայտնի է որ , թէպէտ և տգիտութեամբ , բայց

իր պարտքէն կը պակսէր . որով և իր անդամոցը հիւանդութիւնները աւելի կը սաստկանային : Եւ աւելի մեծ պակասութիւն կ'ըլլար իր ըրածը , եթէ այս անհոգութեան մէջ սկսէր այնպիսի բաներ ուտել և կամ պաղէն տաքէն չըզգուշանալ , որոնցմով այն անդամներն աւելի փնասուէին : Թէպէտ ըստ ինքեան մարդը առաքինի է , բայց այս տգիտութիւնը , չճանչնալը թէ անոնք իր անդամներն են , պատճառ կ'ըլլար իրեն փնասուելուն . և ինքը կը կոչուէր անձամբ անձին փնասող :

Եւս ամենեւին ասոր նման՝ ազգին մէկ բարոյական մարդ մը ըլլալը չճանչցողը , և իր ազգին փնասուած անդամներուն վրայ իբրեւ օտարներու վրայ նայողը՝ կ'ըլլայ և կը կոչուի անձին շահն ու հանգիստը միայն հոգացող նաև ազգին փնասողը : Որովհետեւ այսպէս միտքը դնողին առանձին իր օգտին համար ըսած խօսքերն ու ըրած գործքերը շատ անգամ ազգին փնասակար կ'ըլլան :

Բայց կրնան գտնուիլ այնպիսի անձինք ալ՝ որ ըսեն թէ Ենք կը ճանչնանք որ ազգը բարոյական մարդ մըն է , և թէ ազգին աղէկութիւնն ու պատիւը մեզի ալ է . բայց ինչ ընենք , այսպիսի դժբաղդ ժամանակի մը մէջ գրտնուեր ենք , որ եթէ գլուխնիս չքաշենք ու չառանձնանանք , ունեցած խաղաղութիւննիս ալ պիտի կորսնցընենք , և ազգին ալ մեծ օգուտ մը չկարենանք պիտի ընել : Եկ կողմանէ իրաւունք է ասոնց ըսածը , բայց շիտակ մասածութիւն չէ . ինչպէս հիւանդոտ մարդ մը թէպէտ իրաւամբ կը գանգատի իր խեղճութեանը վրայ , բայց ոչ երբէք կը դադրի ձեռքէն եկած օգնութիւնն ընելէն իրեն տկարացած անդամներուն . իրեն մի միայն մխիթարութիւնն է մտածելը որ իր տանջուիլը հիւանդութեանց մէջ՝ Ետուծոց կամքն է , որոնց եթէ սիրով համբերելու ըլլայ , ըստ ժամանակին Ետուծմէ պիտի վարձատրուի : Եւսպէս ալ առաքինի , ազգասէր անձ մը ճանչնալով իր ազգին խեղճութիւնները , պէտք է որ ձեռքէն եկածին չափ

աշխատի ազգին սիրուն, որուն ինքն ալ մէկ անդամն է. որ թէ և հոգալով աշխատելով ինքն ալ աւելի ցաւ իմանայ, բայց և այն աշխատանացը փոխարէնն ալ ըստ ժամանակին Նստուծմէ պիտի ընդունի: Իսկա թէ ոչ՝ եթէ այս յոյսը չըլլար, ամէն ազգասէր անձինք կը թողուն ամէն բան, կը քաշուէին մէյմէկ անկիւն, և իրենք իրենց առանձին հանգիստը կը հոգային: Արուն մանաւանդ ներհակը կը գործեն. ամէն նախատինք և արհամարհութիւն յանձն առած՝ կ'աշխատին ազգին օգտին համար. որովհետեւ հաստատուն է յոյսերնին՝ թէ իրենց աշխատանացը փոխարէնը պիտի առնուն յ'Նստուծոյ, և ըստ Վրիստոսի խոստմանը ազգին խաղաղարար միջնորդ ըլլանուն համար՝ որդիք Նստուծոյ պիտի կոչուին: Բաւական է որ ութը տեսակ մեր յիշած ծուռ գաղափարներուն մէկովն ու մէկալով մտքերնին կապուած չըլլայ, որ չըլլայ թէ փոխանակ օգտի՝ ֆրասուց պատճառ ըլլան:

Բայց այսպէս Ղգգը կը ճանչնանք ըսելով՝ անոր օգնելու վախճանուն մէկ պատճառն ալ է չափազանց անձնասիրութիւնը, ուսկից առաջ կու գայ եղբայրսիրութեան պակսութիւն, բայց չէ թէ 'ի չարասրտութենէ, այլ պակաս մտածելէն: Աման զի կը տեսնես որ՝ այն մարդն որ իր հանգստութիւնը չկորսնցընելու համար ազգին խեղճութեանը օգնելէն կը զգուշանայ, նոյնը երբ կ'իմանայ որ իր տղոցմէ մէկը դիպուածով ընկեր, մէկ տեղը ցաւցուցեր և կամ ուրիշ փորձանքի մը հանդիպեր է, որուն մէկալ եղբայրը չվազէր օգնելու՝ չուզէր իր հանգիստը կորսնցընել, այլ նստած տեղէն միայն ցաւակից կ'ըլլար, ինքը այն հանգստասէր տղուն վրայ կը բարկանայ՝ թէ ինչո՞ւ չիջնար օգնելու իր եղբորը: Երբ կ'իմացուի թէ ինքը չարասրտութիւնը կ'ատէ, և իր եղբորը, ևս առաւել իր մէկ անդամին օգնելը իրեն պարտք կը սեպէ. բայց ինքն որ իր ազգին մէկ անդամն ըլլալը կը ճանչնայ, կատարեալ դատումն չգործածելով՝ ազգին օգնելու համար վիշտ յանձն առ-

նելը իրեն աւելորդ կը համարի, և ամենեւին խիղճ ալ չընէր:

Եւս հիւանդութենէ բուուած կը սեպուին այն անձինքն ալ, որոնց սրտին խորը ծածկուած ըլլալով փառաց կամ շահու սէր, Ղգգին օգնենք ըսելով գըլխով և ոտքով կը մոնեն ազգային գործոց մէջ. և որովհետեւ դիտմունքնին շիտակ չէ, գործքերնին ալ իրենց դիտմանը կը հետեւի: Եսկից առաջ կու գայ այն սխալմունքն որ երբեմն ունիք այն պիտի գործոց ձեռք կը զարնեն, որոնք իրենց կարողութէն վեր է և կամ իրենց չվերաբերիր, և կամ յայտնապէս ֆրասակար է ազգին. նաև, որ ումենէն չարն է, կը գտնուին այնպիսիներ, որ ազգին բարիքն ուզել երեցընելով՝ խռովութիւն սերմանելու կ'աշխատին: Եւս սովորաբար այս շահասիրութիւնն ու փառասիրութիւնը այնպէս գաղտնի է մարդու սրտին խորը, որ շատ անգամ այս պիտի անձինք չեն իմանար թէ սխալ է դիտմունքնին և ֆրասակար գործքերնին:

Հիմա կարելի է որ մէկուն մէկալին մտքէն անցնի թէ զայս խօսքերս ըսելով կը դիտէ զայս և զայն մարդը. բայց ես ուրիշի դատաւոր չեմ, միայն զայն կը դիտեմ՝ որ այս տեսակ պակասութիւններ կը գտնուին մարդկանց մէջ, և է բնական. անոր համար պէտք է որ ամէն մարդ իր վրայ մտածէ թէ արդեօք ինքը այսպիսի ծուռ գաղափարով կը գործէ, ու եթէ գտնէ ինքզինքը սխալած, ջանայ շտկելու՝ ճանչնալով թէ ինքն որ ազգին մէկ անդամն է, ազգին ֆրասը իրենն ալ է, և այն կարծած վայրկենական շահն ու հանգիստը կամ փառքը ստուերի պէս կ'անցնի, իսկ ազգին եղած ֆրասին տոյժը ազգին հետ մէկտեղ ինքն ալ պիտի կրէ յուրիտեան. բայց եթէ ինքզինքը ազատ գտնէ սխալմունքէ, փառք տայ Նստուծոյ, և ձեռքէն եկածին չափ ջանայ զուրիշներն ալ ազատելու այս ախտէն:

Երբ ըրածը բժշկի պաշտօն է. բըժիշկը կը վարդապետէ այլեւայլ հիւանդութեանց վրայօք, և առանց առանձին

մարդու մը վրայ դիտմունքն ուղղելու
կը ցուցնեն՝ թէ սա և նա հիւանդու-
թիւնները մարդկանց մէջ կը գտնուին ,
ամենքը դիտմունքն ու այն հիւանդու-
թիւններուն մէկէն բռնուողին վրայէն
զայն փարատեն յարմար դեղերով : Սա
նաւանդ որ յայտնի ամէն մարդ գիտէ
թէ ախտաւոր ըլլալը որ և իցէ տեսակ
տկարուծեամբ մը այս կենացս մէջ
մեզի բնական է . այլ գէշն այն է՝ թէ
որ մարդիկ չուզեն քննել իրենք զիրենք ,
և չզգուշանան իրենց ունեցած ախ-
տէն : Եւ այս ալ փորձուած է՝ որ այս-
պիսի ընդհանուր ըսուած խօսքը եթէ
մէկն իր վրայ առնէ ու սկսի նեղանալ ,
այդ յայտնի նշան մըն է այն մարդուն
նոյն ախտէն բռնուած ըլլալուն . և այն-
պիսին ալ իր վրայ պէտք չէ որ տարա-
կուսի , այլ եթէ խեղացի է , պէտք է
որ լռէ ու ջանայ ինքզինքը ազատելու
այն սրակտուծէնէն :

Կը շարունակուի :

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն Ք

Բ Ա Ն Ա Ս Տ Ե Ղ Ծ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Մանուկն և վտակ :

Զբոնաղ վրտակ ,

Յո՛ւ երթաս .

Ո՛ւմ գայդ ալեակ

Տալ զընաս :

Ահա բեզ մարդ ,

Աստ հանգիր .

Ահա դբեւ վարդը

Առնուն ծիր .

Բիւր մարգարիտը

Կան ի քեզ .

Եւ քո ալիք

Են բեհեզ : —

Ոչ ի հանգչել

Առ վարդի ,

Ոչ ի փայլել

Աստ եկի .

Այլ զընալով

Ուղղակի ,

Հանգչիլ ի ծով

Յանկալի :

Երթ անխոտոր ,

Մանուկ դու .

Զի ուղեւոր

Ես առու :

Լերիկք :

Հըսկայք վեհ , մօրդ համատիք ,
Դաշտաց անբուն պահապանք ,
Ըզգագաթունս ամպաճեմ
Ո՛ւր ամբարձեալ վերանայք : . . .

Միթէ երկնից եւ երկրիս
Յետինք իցէք դուք սահման .
Կամ թէ շանթիցն ահաւոր
Դո՛ւք դադարել տայք հրաման :

Յահեղ ձերոց ճակատուց
Դարք խուսափեն անկընիք .
Գարուն փրթթի յոտըս ձեր ,
Բարձանցդ իշխեն փոթորիկք :

Որպէս մարտիկ քաջասիրտ
Առ ՚ի վըշտաց անյողզողդ՝
Պարզէք ըզգոռ ձեր ճակատ
Ընդդէմ ալեացըն խըրոխտ :

Ո՛հ հիահրաշ տեսարան . . .
Մարդիկ քանի՛ խուն թըւին ,
Ուր ի հիմանց անդ երկրի
Սիւնք այսպիսիք թըռանին :

Այլ եկեսցէ ժամանակ
Եւ սիւնքն ըստուարք սարսեցին ,
Եւ զազաթունքդ ահաւոր
Անկեալք յերկիր փլանիցին .

Մինչդեռ պարզեալ հոլաթեւս
Մարդ գիցէ զձեզ պատուանդանս ,
Եւ որպէս դուք զամբս զգենուք՝
Նա զգենուցու գլաւիտեանս :

ԹՈՎՄԱՍ ԹԻՐ.ԶԵԱՆ

ՅԱՅԿԵՐՏ ՌԵՓ . ՎԵՐԺ .